

Lidt om mine personlige Oplevelser ved den humane Sygeplejes Indførelse paa Kommunehospitalet og dens senere Udvikling.

Af Henny Tscherning, f. Schultz.

Med stor Spænding og Interesse har man i Sygeplejerskekredse set hen til Ordningen af Sygeplejen paa det ny Bispebjerg Hospital. Et Mindretal blandt Sygeplejerskerne har ment og ønsket, at som det nu i mange Aar er gaaet sin vante Gang paa K. H., burde det ogsaa fortsættes paa det ny af Kommunen oprettede Hospital. Pluraliteten af Sygeplejerskerne har derimod ment, at Formen for den humane Sygepleje, der for 37 Aar siden blev indført paa K. H. — som en Prøve — vel har bestaaet Prøven, men at Tiden har ændret sig og nu er moden til Reformer. Ønsket om disse Reformer vandt mere og mere Indpas, efterhaanden som stadig flere Sygeplejersker rejste til Udlandet for at studere paa Hospitalerne og følte sig vel ved den Disciplin og Orden, som herskede der, særlig i England og Amerika. Ti vel fremgik det klart ved Sammenligningen, at de danske Sygeplejersker gennemgaaende var dygtige, men dog manglede der os noget. Vi maatte indrømme, at den engelske Hospitalsforstander til en vis Grad havde Ret i sin Opfattelse, som en Gang udtalte: „Jeg vil gerne have danske Sygeplejersker, men jeg vil helst have dem, inden de har lært noget; naar de først har gaaet paa danske Hospitaler, er der saa meget, som skal pilles ud af dem“. Vi, som saa udenlandske Forhold, følte, at der var en væsentlig Forskel, navnlig med Hensyn til Elevernes Opdragelse; her hjemme var der et for stort Raaderum for Tilfældigheder: paa den ene Afdeling kunde man lære meget, paa den anden mindre.

Hvad der manglede os, følte vi klart, det var det i Udlandet saa uundværlige Led i Sygeplejesystemet: en overordnet Kvinde, som havde Ansvar for Elevernes Uddannelse, fulgte deres Udvikling, bragte det planmæssige System ind i Arbejdet, som betinger den Ro og Orden, hvorved alle i Længden befinder sig vel.

Hvorfor har vi hidtil ikke haft denne ledende Kvinde paa Hospitalstuen?

Da jeg maaske er en de faa, der sidder inde med Nøglen til dette Spørgsmaals Besvarelse, og det maaske vil interessere Sygeplejerskerne at høre lidt om den humane Sygeplejes Indførelse paa Kommune Hospitalstuen, vil jeg forsøge at give en Fremstilling af mine

Oplevelser paa dette Omraade og det Indblik i Sagen, jeg derigenem har erhvervet mig.

Borgmester Fenger havde i flere Aar syslet med Planen om en Omordning af Sygeplejen paa K. H., hvor Dagplejen den Gang besørgetes af Stuekoner, som havde fast Bopæl paa Hospitalstuen, medens Vaagekoner, som om Aftenen kom fra deres private Hjem, passede Nattjenesten.

Der var tre Ting, som Borgmesteren var særlig utilfreds med; det ene var: Nattjenesten, idet denne udførtes af ganske uvidende Personer, som kom fra ukontrollerede Hjem, og som ofte havde en Dags anstrengende Arbejde bag sig og derfor mest af alt trængte til Søvn og Hvile. Det andet var: Drikkepenge-systemet, som efterhaanden havde antaget uhyggelige Dimensioner. De Patienter, som laa til Sengs, gav Drikkepenge for at blive godt passet, — navnlig gav Forældrene Drikkepenge for deres Børn —, og de oppegaaende Patienter betalte med deres Arbejde, hvorved det grovere Arbejde paa Stuerne altid blev udført af Mennesker, som var vant til sligt, og Stuekonerne lettedes i den Grad, at de saa godt som aldrig behøvede at røre en Haand til det grove Rengøringsarbejde.

Blandt Stuekonerne var der mange dygtige og samvittighedsfulde Mennesker; paa Operationsstuen holdt det gamle System længe, og alle vi, som t. Ex. har kendt Madam Rasmussen, er sikkert enige i at anerkende hendes store Erfaring og Dygtighed.

Last but not last mente Borgmester Fenger, at Hospitalstuen trængte til at reformeres.

I Efteraaret 1876 indførtes den humane Sygepleje paa 3die Afdelings Kvindeside (Professor Trier) og i Januar 1878 paa 2den Afdl.s Kvds. hos Professor Brünicke, hvor jeg antoges 1. Febr. som Elev. Efter at jeg i 9 Md. havde gjort Tjeneste dér, blev jeg Stuekone paa 1 Afdl. hos Overlæge Holmer, hvor det ny System skulde indføres. Jeg havde ikke Begreb om kirurgisk Pleje, min Læremester blev en oppegaaende Patient, som havde ligget i 10 Maaneder paa Stuen, og som til Punkt og Prikke vidste, hvorledes Overlægen vilde have alt til Stuegangen, og kendte alle hans Egenheder. Havde jeg ikke haft denne Patient, var jeg sikkert ikke en Maaned efter bleven spurgt, om jeg vilde modtage Plejemoderstillingen; og alligevel tror jeg, at en stor Del af hendes Lærdom kom mig mest til Gode, da jeg blev Plejemoder; ti hun havde lært mig uendelig meget, som var godt at faa Forstand af, nemlig — hvorledes man ikke skulde bære sig ad. Jeg husker saaledes, somom det var igaar, den første Kurre paa Traaden mellem hende og mig. En lille 5 Aars Pige blev opereret for Coxitis, og skulde ligge i Stræk med Sandpose. Hendes Moder, som sad hos hende 2 Timer Fmd. og 2 Timer Eftmd., ynkedes meget over hende og prøvede paa at give mig nogle Drikkepenge for at faa mig til at løfte Sandposen af. At dette

ikke lykkedes, var en uforstaaelig Gaade for nævnte Patient —: naar blot Overlægen ikke fik det at vide, hvad kunde det saa gøre; nej, saa var de gamle Stuekoner rigtignok meget bedre, de havde dog Hjærte for Patienterne. — Det var slet ikke saa let en Situation for mig.

A propos den samme lille Coxitispatient. Den Dag, hun var bleven opereret og lagt til Rette i sin Seng nede paa Operationsstuen, kom en Volonteur og hentede mig derned, da Overlæge Holmer vilde vise mig, hvorledes hun skulde behandles. Idet jeg traadte ind i Operationsstuen, gav alle sig til at le; jeg følte mig naturligvis meget ulykkelig og troede, det var den slidte, falmende brunternede Kjole, der hang om mig som en Sæk, som vakte deres Munterhed, — Hospitalet vilde ikke for de 2 Maaneders Skyld ofre en ny Kjole paa mig. — Næste Dag spurgte jeg en af Kandidaterne, hvad jeg dog havde forsyndet mig med, og fik saa at vide, at Overlæge Holmer havde sagt til Volonteuken: „Gaa ned og hent den ny Kone paa 28“; og da jeg ikke saa ældre ud, end at en gammel Kone paa 2den Afdl. havde sagt til mig: „Se saa, skal vi nu ogsaa passes af ukonfirmerede Tøse“, kunde jeg godt forstaa, at man lo af mig.

De eneste, som kunde støtte og trøste os, var de Kandidater, som havde gjort Tjeneste paa 3die eller 2den Afdl., og som vidste, at Sygeplejerskerne der blev høfligt behandlet, og at der laa Alvor bag vort Arbejde. Jeg vil altid med stor Taknemlighed minde Kandidat Hildebrandt, som var en af de Kandidater, i hvem man havde en Støtte; ti mange af dem var lige saa skeptiske som Overlægen. Da jeg en Dag ved Stuegang paa en mindre fin Maade havde faaet en meget drøj Overhaling for noget, som Vaagekonen havde forsømt, sagde Dr. Hildebrandt til mig, da vi kom udenfor Stuen: „Det maatte være drøjt for Dem at tage imod, Frk. Schultz.“ Det at føle, at der dog var enkelte, som forstod Situationen, hjalp mig til at holde Modet oppe.

I Midten af December sagde Overlægen, at han ønskede at ansætte mig som Plejemoder, hvortil jeg stillede én Betingelse, nemlig, at Overlægen vilde tro, at naar vi gjorde Fejl, var det ikke af Mangel paa god Vilje, men kun af Uvidenhed.

1ste Januar 1879 blev Afdelingen sat i Gang med Sygeplejersker, 3 Assistentter til Daglejen, 3 til Nattjeneste og 3 Elever. Den første Aften, jeg gjorde Stuegang med Reservelægen, Dr. Hornemann, slog han sig paa Benet og sagde: „Det gaar — — ikke paa denne Afdeling, Overlægen finder sig aldrig i det ny System“. I de to Maaneder, jeg havde været Stuekone, havde jeg ved at se bag Kulisserne rigtig faaet Øjnene op for, hvor megen Gavn man kunde gøre, just paa en kirurgisk Afdl.; hvor vigtigt det var, at Arbejdet udførtes med Forstaaelse og Paalidelighed; jeg sagde derfor til mig selv:

„Det skal gaa“. Takket være den store Interesse og gode Vilje, hvormed Sygeplejerskerne optog Arbejdet, blev der ikke begaaet større Dumheder og Fejl, end hvad der var rimeligt og tilgiveligt, og efter 1/2 Aars Forløb havde vi den store Glæde og Overraskelse, at Overlægen sagde til mig: „Jeg skylder Dem at sige, at ligesaa meget jeg var imod den ny Sygeplejes Indførelse paa min Afdeling, ligesaa tilfreds er jeg nu, da jeg ser, at det er et Fremskridt; naar jeg forlader Afdelingen, har jeg en Følelse af, at mine Interesser bliver varetagne“. Denne Udtalelse glædede os selvfølgelig meget og bragte os mere Tryghedsfølelse, og ligesom Overlæge Trier var en udmærket Lærer paa medicinsk Afdeling, saaledes blev Overlæge Holmer en udmærket Lærer for os; han havde Interesse for og Forstaaelse af Sygeplejen i alle dens Detailler. Tonen ved Stuegangen blev ogsaa bedre, selv om det undertiden kneb lidt, og da jeg en Dag talte med ham derom, sagde han, at det var jo ikke saa let altid at huske, at det var en anden Stand, man havde for sig.

Men Ingen drømte alligevel den Gang om, at Systemet skulde kunne vinde Indpas paa Mandssiderne, end sige paa 4de og 6te Afdeling.

Selv om Lægernes Uvilje efterhaanden forsvandt, og vor Dygtighed kom til at staa Maal med vor gode Vilje, var der dog mange Vanskeligheder at overvinde, og naar disse trykkede os, hvem var da vor Trøst i Nøden? Ja derpaa er der kun et Svar fra os gamle Plejemødre: det var Borgmester Fenger. Naar han kom om Torsdagen, kunde vi altid gaa ned at tale med ham; ofte kom han ogsaa op paa Afdelingerne; vi kunde søge ham paa Raadhuset, hvor vi altid blev vel modtagne, men aller helst saa han, at vi besøgte ham i hans Hjem om Morgenens, hvor han i Ro kunde tale med os. Han var som en Fader for os; hans milde, kloge Øjne straaledede af Elskværdighed, og de mange gode Raad han gav os, den Maade, hvorpaa han forstod at opmuntre os, naar vi syntes, Vanskelighederne oversteg vore Kræfter, glemmer man aldrig. Han viste os ubegrænset Tillid, hvad vi ogsaa havde til ham, og de Samtaler, han førte med os om Forholdene paa Hospitalet, var ofte af dybtgaaende Natur. — Skulde vi have Ferie eller blot forlade Hospitalet for et Døgn, maatte vi personlig indhente Borgmesterens Tilladelse.

Udviklingen skred imidlertid — alt for hastigt — fremad. Efter Kvindesiderne kom Turen til Mandssiderne. Da 1ste Mandsside skulde besættes med Sygeplejersker, fortalte Overlægen mig, at han havde tænkt paa, om det ikke vilde have været rigtigere kun at ansætte én Plejemoder for hele Afdelingen; men denne Plan stødte paa Vanskeligheder; de to medicinske Afdelinger havde hver 2 Plejemødre, og 1ste maatte holde Trup. Overlæge Holmers administrative Blik lod ham her se, hvad der vilde have været til Held

for Sygeplejesagens Udvikling, der var da ikke opstaaet de mange halve Kongeriger, som hæmmede Udviklingen af et mere ensartet System for Elevernes Uddannelse.

Elevernes Antal øgedes svært i de kommende Aar; det var nødvendigt af forskellige Grunde, dels skulde Hospitalet selv hvert Aar sætte en ny Afdeling i Gang, dels skulde baade det ny Blegdamshospital, Børnehospitalet, det Kgl. Frederik Hospital og mange Provinsssygehuse samt det røde Kors forsynes med Sygeplejersker, som havde lært nogen kirurgisk Sygepleje. En Dag sagde Overlægen: Nu tror jeg snart, jeg vil putte alle de Breve, jeg faar, om at skaffe Sygeplejersker omkring til Sygehusene, i Papirkurven, vi skader Udviklingen paa Hospitalet. Men alligevel havde vi et Utal af forskellige Elever, og jeg følte mere og mere Vanskeligheden og Ansvar ved paa en kort Tid at hjælpe dem til at tilegne sig saa meget, at de kunde paatage sig Stillinger uden at gøre Hospitalet Skam eller Sygeplejesagen Skade. Eleverne, som kom fra de forskellige Afdelinger, havde de mest forskellige Begreber om Sygepleje og Vaner og Uvaner af enhver tænkelig Art. Intet Under derfor, at jeg, som var den, der stærkest følte, hvor Skoen trykkede, kom til at nære et levende Ønske om at lære den systematiske Sygeplejerskeuddannelse at kende, som allerede den Gang fandt Sted i England.

Der var paa dette Tidspunkt Planer oppe om at løfte Taget paa K. H. og bygge en Etage til for at skaffe Værelser til Sygeplejerskerne. (Denne Plan strandede som man ved; Grunden var, at man frygtede for at ødelægge Hospitalets smukke Arkitektur.) Overlæge Engelsted, som var Borgerrepræsentant, ansaa derfor Tidspunktet til at studere udenlandske Forhold for heldigt for mig, og jeg besluttede mig saa til at anvende min Sommerferie i 1883, to Maa-neder, til at sætte mig ind i engelske Hospitalsforhold.

Jeg tilbragte først 6 Uger som Elev i The Nightingale Training-school paa St. Thomas' Hospital i London, derefter besøgte jeg The Royal Infirmary i Edinburgh, Eppendorff i Hamborg og flere Hospitaler i Berlin.

St. Thomas Hospital tog mig helt fangen. — Jeg havde ikke været mange Dage paa Hospitalet, førend jeg følte mig vel tilpas og hjemme i Forholdene; først og fremmest var det behageligt at arbejde under saa rolige Forhold, hvor der var System og Plan i Undervisningen. Der var ingen vigtige Elever, som mente at vide bedre Besked end deres foresatte. Sister's — de ledende Sygeplejersker — kappedes om at lære Eleverne saa meget som muligt, man følte rigtig Betydningen af Ordet: Traning-school; Disciplinen, hvorved det rigtige Tillidsforhold skabtes, laa i Luften, og Tonen paa Hospitalet blev derved en helt anden, end man var vant til hjemme.

Mine Iagttagelser angaaende Systemet i Elevuddannelsen var i Korthed følgende:

I Sygeplejerskehjemmet var home-sister vor overordnede; hun gav Eleverne den første elementære Undervisning i Anatomi m. m. Paa det Tidspunkt, jeg var der, ledede Sir William Mac Cormac Undervisningen i Anatomi for de ældre Elever. Alt gik ud paa at uddanne Eleverne saa godt som muligt. Home-sisters specielle Opgave var at iagttage Elevernes Karakter, Væsen og Opførsel, deres Opførsel overfor Kammeraterne, hvorledes de sad til Bords o. s. v., at efterse Ordenen paa Værelserne, — ja det gik endog saa vidt, at da jeg vilde gemme nogle Penge i en Skuffe, og der ingen Nøgle fandtes i Kommoden, sagde en af Eleverne, at den skulde jeg ikke spørge efter, da der aldrig fandtes Nøgler; home-sister eftersaa, om vi holdt Orden i vore Skuffer.

Naar „Big Ben“ slog sine bestemte Slag, skulde vi møde paa Stuerne; sister stod da og passede paa, om man var præcis; ve den, som mere end en Gang kom for sent; det trak meget fra i Opførselskarakter. Home-sister var Sekretær hos Matron; de Bedømmelser, som Eleverne fik for deres Arbejde og Opførsel paa Sygestuerne, blev supplerede med home-sisters Erfaringer, og her-efter afgjorde saa Matron, om en Elev skulde fortsætte Uddannelsen eller ikke. Havde hun ikke de etiske Betingelser, som krævedes, for at man kunde kalde hende egnet og værdig til Sygeplejergerningen, blev der ikke ofret Tid og Penge paa hende. Man betragtede det som det humaneste snarest muligt at sige til hende, at hun hellere maatte vælge sig en anden Livsstilling. Eleven skulde altid have saa mange Penge med, som det kostede at rejse tilbage til det Sted, hun kom fra. At alt dette kunde udføres under saa rolige og harmoniske Forhold skyldtes udelukkende „Matron“, i hvis Hænder der var lagt et stort Ansvar med tilsvarende Myndighed. Som Overhoved for alle Sygeplejerskerne repræsenterede hun derigennem fire Parters Interesser, Patienternes, Lægernes, Hospitals-administrationens og Sygeplejesagens. At hun havde Sæde i Hospitalsbestyrelsen var en Selvfølge.

Skolen har sit Navn efter Florence Nightingale, som byggede den for de Penge, Englænderne samlede ind til hende som en Anerkendelse for hendes Virksomhed under Krimkrigen, og Uddannelsen lededes efter hendes Principper. Et af disse er, at Hovedbetingelsen for, om en Elev egner sig til Sygeplejen er: Paalidelighed og Sanddruhed; er der en Brist her, og Paavirkning viser sig resultatløs, ja saa er baade gode Eksaminer og Snarraadighed ved Stuegang værdiløse Fortrin. Fra denne første Sygeplejerskole sendtes uddannede Sygeplejersker ud over hele Verden for at reformere Sygeplejen. Ogsaa her hjemme blev der forhandlet med Frk. Lüttichau, som havde faaet sin Uddannelse i Nightingale-school, og hun gik

ogsaa nogen Tid paa K. H. og gav Borgmester Fenger Raad om, hvorledes det skulde ordnes, men mente ikke, at hun kunde paa tage sig at sætte det i Gang; Grunden hertil skal jeg senere omtale.

Da jeg kom hjem, var jeg selvfølgelig opfyldt af Ønsket og Haabet om at kunne faa mere System og Plan i Uddannelsen, men jeg forudsaa, at det vilde blive en haard og langvarig Kamp.

Funktionærboligen i Gammeltoftsgade blev just den Gang bygget, og mit første Forslag gik ud paa, at denne Bolig skulde benyttes til Eleverne med en Forstanderinde som Foresat; men hvad fik jeg ud af det! Ikke andet, end at Overlæge Studsgaard paa 5te Afdl. sagde: Den lille Schultz er vist vigtig. De andre Overlæger var heller ikke begejstrede for Tanken, de syntes, at det gik jo godt, som det gik; Funktionærerne flyttede over i den nyopførte Bygning, og den Fløj, de havde forladt, blev indrettet til Sygeplejerskerne, — hvad sikkert ikke var særlig praktisk. Hvor længe det desværre varede, inden Boligforholdene blev ordnet paa passende Maade, ved vi alle.

Lidt teoretisk Undervisning blev ganske vist indført, men om Aftenen paa en Tid, hvor alle var trætte efter Dagens Arbejde.

Foruden det røde Kors' Elever og Landsygeplejerskerne, som baade gik paa medicinsk og kirurgisk Afdeling, fik ogsaa flere og flere af Hospitalets egne Sygeplejersker Tilladelse til at uddanne sig begge Steder, men virkelig systematisk Turnus for Eleverne stødte paa Modstand og blev ikke indført. Opfattelsen var den, at for en Elev var det væsentligste det: at kende en Afdelings Skikke og vokse sammen med disse; deraf fulgte, at en Elev kunde gaa mange Aar paa en Afdeling uden at avancere, ja hun kunde maaske gennem en mangeaarig Uddannelsestid intet andet have set end f. Eks. medicinsk Mandspleje.

Det pinligste af alt var dog det, at en Elev, som var kasseret paa den ene Afdeling, altid kunde faa Lov at se lidt paa en anden Afdeling, hvorefter hun kunde nedsætte sig som privat Plejerske, som Regel medbringende en Anbefaling fra en af Overlægerne. At dette nødvendigvis maatte skade Sygeplejestandens Renomé behøver ingen nærmere Paavisning. Arbejde kunde de altid faa, for der var stor Trang til Plejersker, og det røde Kors havde kun forholdsvis faa, saa de private Bureauer, der efterhaanden startedes, havde altid Brug for dem. Først da Dansk Sygeplejerraad tog det paa sit Program at regulere Forholdene for Privatsygeplejernes Vedk., fik Publikum i D. S. R.s Emblem en Garanti, der sikrede det mod dette Uvæsen.

Angaaende Elevernes Optagelse, saa har denne gennemgaaet mange forskellige Stadier. Til at begynde med vilde Borgmester Fenger tale personlig med Ansøgerne, ligesom han ogsaa selv un-

derskrev Udnævnelserne. Til mig sagde han, at han gerne vilde antage mig. „De er af Søofficersfamilie og ved, hvad Disciplin vil sige, og paa et Hospital maa der være Disciplin“. Til en anden Ansøger i 25 Aars Alderen sagde han: „Det er en god Alder, ti ethvert Menneske, Mand saavel som Kvinde, har et berettiget Krav paa at have haft en Ungdom. Ansøgerne talte som Regel ogsaa med en Plejemoder, og i Grunden var det den rare gamle Buldrebasse, Portneren i Kvindeporten, som afgjorde deres Skæbne. Da jeg kom og spurgte ham, hvor jeg kunde faa Besked om Sygeplejeforholdene, sagde han: „Gaa De op til Bamsen“ — saaledes kaldte han Plejemoderen paa 2den Afdeling, Frøken Bahnson. Den eneste Overlæge, der antog mange Ansøgere, var Overlæge Holmer, til hvem de kom i hans Egenskab af Formand for det røde Kors, ti at være Plejerske i det røde Kors ansaas den Gang for fint, medens Hospitalsplejen nærmest betragtedes med Ringeagt. De første Korselever, som oplærtes af Stuekoner, mødte aldrig før Kl. 8 til Stuegang; det vakte stor Misfornøjelse blandt de uddannede røde Kors Plejersker, da de ny Plejemødre erklærede, at man maatte forlange det samme Arbejde af Korseleverne som af Hospitalets egne Elever. Senere hen blev det Hospitalsforstanderen, som antog dem, dog efter at de havde været henvist til en af Plejemødrene; syntes den ene ikke om Ansøgerinden og afviste hende, gik hun til en anden Plejemoder, som maaske antog hende, og saaledes kunde man risikere, hvis man pludselig skulde have en ny Elev, da at faa en, som man havde vraget. Atter her savnede vi den ene Leder; først sent blev Antagelsen af Elever lagt i en enkelts Haand paa K. H., men paa Blegdamshospitalet f. Ex. har det endnu til for faa Aar siden været Forvalteren, som kunde antage manglende Elever.

Sygeplejerskeuddannelsen gik sin vante Gang. Hospitalet indførte den ny Sygepleje, men tog mest Sigte paa Hospitalets eget Tarv. Paa det kgl. Frederiks Hospital blev Stuekonerne efterhaanden afskedigede og Sygeplejersker ansattes, men man tog stadig intet Hensyn til, at foruden det, at Hospitalet skulde have sit Arbejde gjort, havde Eleven et berettiget Krav paa at lære saa meget, at hun kunde blive i Stand til at paatage sig en Stilling udenfor Hospitalet, hvis der ikke blev Avancement for hende paa den Afdeling, paa hvilken hun var ansat.

I Aaret 1894 hændte der mig noget, som gjorde et uudsletteligt Indtryk paa mig, og som endnu den Dag i Dag er mig en moralsk Støtte i Arbejdet for at naa vort store Maal: paa hvert Hospital en øverste kvindelig Leder af hele Sygeplejerskepersonalet. Jeg var i Selskab med Professor Trier; han havde dengang taget sin Afsked fra Hospitalet, og som altid, naar vi kom sammen, talte vi om Sygeplejen. I Samtalens Løb kom jeg til at berøre min Kæphest, eller lad mig hellere kalde det min fixe Ide, som mange

benævner det, nemlig Matronspørgsmaalet. Til min største Forbauselse tog Professor Trier helt anderledes paa Spørgsmaalet end tidligere; han lagde Hovedet paa Siden og missede med Øjnene, idet han sagde: „Jeg begynder at tro, at De har Ret, men,“ fortsatte han, „De ved sikkert ikke, at Borgmester Fenger havde samme Tanke, men at det var mig, der modsatte mig det“; han fortalte saa følgende: Borgmester Fenger havde i flere Aar interesseret sig for den humane Sygeplejes Indførelse paa K. H., men Overlægerne havde sat sig derimod. Fenger og jeg boede i Hus sammen og omgikkes en Del. Han anmodede mig indtrængende om at gøre det som et Forsøg paa min Afdeling; jeg fik saa at vide, hvorledes man havde tænkt sig at ordne det, efter de Forhandlinger, som var foregaaet mellem Frk. Lüttichau og Fenger, og hvorledes Frk. L. havde tænkt sig det engelske System overført direkte paa danske Forhold. (Frk. L. var en dansk Dame, som havde faaet sin Uddannelse i Nightingale-Skolen, og var kommen herover for at bistaa ved det ny Systems Indførelse paa K. H.) Da jeg hørte om Matrons Stilling, protesterede jeg bestemt. Efter nogen Tids Forløb gik jeg dog ind paa at prøve Systemet, dog paa den udtrykkelige Betingelse, at Plejemoderen kom til at staa under mig og ikke ved Siden af mig, langt mindre over mig. — Efter disse uforbeholdne Meddelelser af Professor Trier svarede jeg ham, at jeg godt kunde indrømme ham, at det fra Begyndelsen af ikke havde været saa nødvendigt med en kvindelig Leder, men at det glædede mig meget, at han var kommen til den Anskuelse, at det nu tiltrængtes.

Nu forstod jeg fuldt ud Borgmester Fenger; han var indgaaet paa dette Kompromis blot for at faa begyndt; deraf kunde jeg forklare mig den sympatiske Forstaaelse, hvormed han kom os Plejemødre imøde: han har vidst, hvilken Modstand der mødte os, og forstaaet, hvad det var, vi savnede.

Af Professor Triers Udtalelser forstod jeg nu Grunden til, at Frk. Lüttichau ikke vilde modtage Plejemoderstillingen, — hun har ikke villet slaa af paa det Ideal, som var indprentet hende i Nightingale-Skolen. — Til mig har hun senere sagt, at hun syntes ikke Plejemoderens Stilling var tilfredsstillende, Ansvar og Myndighed stod ikke i det rette Forhold.

I Midten af Halvfemserne begyndte man at se det uretfærdige i, at Eleverne paa en Afdeling, hvor der ofte blev Pladser ledige, kunde avancere hurtigt, medens de paa en anden kunde blive gamle i Tjenesten uden at avancere; man brød saa med Princippet om kun at tage Afdelingens egne Elever til Assistent, og man begyndte paa at lade dem gøre Turnus paa flere Afdelinger, men det var ikke let at ordne og et meget utaknemligt Arbejde for den Plejemoder, som fik det overdraget, da hun kun rangerede med de andre Plejemødre, og hendes Bestemmelser ofte blev mødt med Uvilje som

Indgreb i disses Rettigheder. Da den ny Sygeplejerskebolig blev tagen i Brug, blev Elevernes Antagelse og Turnus lagt i Hænderne paa Forstanderinden; hendes væsentligste Arbejde blev dog Ledelsen af Elevhjemmet. Havde man til at begynde med ladet Eleverne skifte lidt for hyppigt, gik man desværre over til den modsatte Yderlighed, at lade dem blive for længe det første Sted, nemlig 2 Aar og undertiden lidt til. Var det til Eksempel en Mandsside eller en Afdeling for Hud- og Kønssygdomme, var Arbejdet for ensidigt, og der blev for kort Tid til de øvrige Fag. At ny Elever blev ansat de første 2 Aar paa en Officiantgang, har altid forekommet mig forkert. Det stammer maaske fra det Misgreb, det absolut var, da man hen i Firserne indførte det ny System paa Kvindeofficiantgangen med Plejemoder, skiftende Assistent til Dag- og Nattjeneste og Elever. Plejemoderen var overflødig, og ny Elever burde aldrig have været ansat der. Først det tredje Aar kan en Elev gøre Fyldest, ti Personalet kan ikke være saa stort, at hun altid kan have nogen ved Siden af sig. Eksperimentet varede dog en Del Aar, men man gik saa over til en Oversygeplejerske med Assistent til Hjælp, men kom ikke bort fra ogsaa at kunne ansætte ny Elever der.

I 1899 blev jeg opfordret til at tage mig af Sygeplejesagen; fra 1886 havde jeg intet haft med den at gøre, selv om jeg paa Afstand havde fulgt Arbejdet og Udviklingen; men jeg havde ofte forundret mig over, at Sygeplejerskerne saa længe havde kunnet føle sig tilfredse med at blive brugt som Arbejdskraft uden samtidig at faa en alsidig Uddannelse, der kunde kvalificere og selvstændiggøre dem til deres Livsgerning. Det er ikke Stedet her til at komme ind paa Dansk Sygeplejersaads Arbejde i disse Aar, derom kan man for en Del læse i Aarsberetningerne, — kun én Ting vil jeg fremhæve.

Da det var fastslaaet, at der skulde bygges et nyt Hospital i Stedet for det gamle Frederiks Hospital, indgav D. S. R.s Bestyrelse Aar 1903 et Andragende baade til Kultusministeriet og Lægeraadet paa det kgl. Frederiks Hospital om en Reform i Sygeplejen. Det gik i Korthed ud paa følgende: Der skulde ansættes en øverste ledende Kvinde med fuld Sygeplejerskeuddannelse for hele Plejepersonalet, som skulde udnævnes af Ministeriet; hun skulde antage Eleverne og følge dem i deres Uddannelse. Plejemoderinstitutionen skulde bortfalde; for et vist Antal Patienter skulde der være en ledende Sygeplejerske med Assistent og Elever under sig. Assistenterne skiftedes til at vaage. Eleverne skulde have en 3 Aars systematisk praktisk og teoretisk Uddannelse med Turnus paa de forskellige Afdelinger. De ledende Sygeplejersker havde Ansvaret for deres Uddannelse i praktisk Sygepleje.

For mange har det staaet som en Uretfærdighed, at Plejemoder-systemet skulde bortfalde. Det er en stor Misforstaaelse, hvis man mener, at jeg ikke fuldt ud anerkender det store og fortjenstfulde

Arbejde, som Plejemødrene har udført, ligesom jeg mener, at det hidtil har været et nødvendigt Led; men fra det Tidspunkt, hvor Eleverne har opnaaet at faa en god, alsidig, treaarig Uddannelse, hvor der er en ledende Sygeplejerske, som har Ansvaret for Patienterne og aldrig vaager, bliver Plejemodersystemet ikke længere tidsvarende eller nødvendigt, Sygeplejersken bør fuldt ud have hele Ansvaret for den lille Verden, som er hende betroet, hun vil derved føle mere Glæde og Tilfredshed ved sit Arbejde; det er ogsaa min Overbevisning, at hun vil faa større Interesse af at undervise Eleverne, naar Ansvaret herfor hviler udelukkende paa hende.

Forstanderindens ledende Ilaand ved Ordningen af det hospitalsmæssige ved Arbejdet vil betyde en uhyre Lettelse for Eleverne, idet der ikke mere bliver mange smaa Riger, hver med sine Skikke, som de skal sætte sig ind i, ikke mange Maader f. Ex. at indrette et Inventar paa, men kun een, saa det ikke vil hedde: saadan gør vi nu paa denne Afdeling, men kommer til at hedde: saadan gør vi paa dette Hospital. At Arbejdet vil blive mere ligeligt fordelt, ligesom det for Hospitalet vil betyde Besparelse, naar der er eet kvindeligt Overhoved, er udenfor enhver Tvivl. Jeg vil blot nævne 2 Eksempler. Hvad der ofte er klaget over, og hvad jeg har haft Eksempler paa med de Elever, som fik supplerende Uddannelse, er, at medens de paa Mandssiderne kunde faa deres Fridage og ofte ekstra Hviledage, var Arbejdet saa strengt paa Kvindesiderne, at det ofte var vanskeligt at faa fri. Har Forstanderinden et lille Antal Elever, som hun kan flytte som Skakbrikker, vil denne berettigede Anke bortfalde. Det andet Eksempel er et fra Hospitalets Begyndelse til de seneste Tider ømt Punkt, nemlig Brugen af rent Tøj. Som Stuekone havde jeg til at begynde med 3 sribede Haandklæder, som blev byttet 2 Gange om Ugen. Et rent Haandklæde maatte man altid have parat, hvis en Patient skulde undersøges, det andet var til Overlægen; Reservkirurgen og Kandidaterne fik rene Patienthaandklæder, Volonteurerne vare ofte glade, naar de fik Lov til at benytte Patienternes Haandklæder. At jeg fik en mindre blid Omgang i Vaskeriet, da jeg ønskede Bytning hver Dag, siger sig selv, alt det, de ny Sygeplejersker kunde hitte paa, var dog utroligt. Jeg hørte en Gang nede paa Operationsstuen, at der blev sagt til Volonteurerne: „Vil I være saa god at vaske Jer hjemme, det er ikke Meningen at holde Stovvask her“. I Sammenligning med en Del andre Steder i Udlandet tror jeg nok, man kan sige, at man er gaaet til den modsatte Yderlighed og er bleven meningsløs flod med det rene Tøj. Hvis en Overlæge til Eksempel, hvad jeg selv har erfaret, sætter Pris paa hver Dag at se et rent Overlaget paa Sengen, har en Plejemoder haft Vanskelighed ved at sætte sig imod det; en Forstanderindes Stilling bør være saaledes, at hun kan forhandle med Hospitalets Læger saavel om dette som andre lignende Spørgs-

maal. For ikke at risikere at blive misforstaaet af Overlægerne vil jeg skynde mig at sige, at dette gælder selvfølgelig ikke om Alt, hvad der vedrører Patienterne og deres Pleje; her bliver det som altid det individuelle, som skal gøre sig gældende, og som Eleverne skal lære at kende. Ligelødes er det min Overbevisning, at enhver ledende Sygeplejerske vil være ligesaa ivrig efter at lære Overlægens Særegenheder at kende, som de gamle Plejemødre var det.

(Jeg erindrer tydeligt, at da Professor Studsgaard blev Overlæge paa 1. Afdl., var mit højeste Ønske at have faaet Tid til at tage et Kursus i Mimik; ti intet var ham kærere, end naar man af hans Miner kunde gætte sig til hans Ønsker).

Den af D. S. R.s Bestyrelse, som var mest ivrig for at faa Sygeplejereformen indført paa det ny Rigshospital, var Plejemoder Frk. Charlotte Larsen, en gennemdannet, fin og intelligent Kvinde med Hjertet paa rette Sted. Hun havde lært Sygeplejen nogen Tid paa Kommunehospitalet, før hun ansattes paa det kgl. Frederiks Hospital, og har som en af Banebryderne paa dette Hospital gjort et stort, fortjenstfuldt Arbejde. Hun omfattede Sygeplejen med stor Kærlighed og var med til at affatte Forslaget; hun sagde: „Mine Erfaringer gaar ud paa, at den eneste Maade, hvorpaa vi kan faa et godt System, er: en Kvinde i Spidsen for hele Plejesystemet; selv om vi møder Modstand, maa vi holde paa det“. Desværre blev vort Forslag ikke vedtaget af Lægeraadet.¹⁾ Paa det ny Rigshospital indførtes der ganske vist store Fremskridt sammenlignet med det gamle Frederiks Hospital, men noget helstøbt blev det ikke; der blev sat store ny, kostbare Led ind i det gamle System, men de var af saa forskellig Form, at de ikke kunde passe ind i den gamle Kæde; den blev ikke sammenhængende; Frk. Larsen havde den Gang lukket sine Øjne; for hende vilde det have været en Hjertesorg.

Ved Indvielsen af Bispebjerg Hospital kommer Sygeplejen ind i et nyt Stadium, idet der ansættes den af saa mange Sygeplejersker i saa høj Grad ønskede Forstanderinde. Paa Frederiksberg Hospital anvendes jo ganske vist et lignende System, men det er ikke helt gennemført, og den teoretiske Undervisning mangler. Da Rigshospitalet aabnedes, var det mig en Sorg, at man var gaaet udenom dette saa vigtige Led. Men jeg vil ikke gøre en Røverkule af mit Hjerte. For mig, som har været Pioner paa Kommunehospitalet, og i min Ungdom har ofret legemlige og aandelige Kræfter paa en Sag, hvori jeg følte, der var en Brist, som man ikke selv var Herre over at rette, for mig vil det blive en stor Glæde, at det netop bliver Kommunen, som forhaabentlig kommer til at fuldføre Værket. Jeg siger udtrykkelig forhaabentlig, ti Stillingen skal jo i Virkeligheden skabes. Vi skylder de Mænd megen Taknemlighed, som har haft Blikket aa-

¹⁾ Det skal her bemærkes, at Hospitalsdirektøren ikke har Sæde i Lægeraadet paa dette Hospital.

bent for Tidens Krav og er kommet det imøde. Disse Mænd er Hospitalsdirektør Nielsen, Borgmester Jensen og Overlægerne Bang, Scheel og Wessel. Om Forsøget skal lykkes og alle Parter komme til den Erkendelse, at det er et Fremskridt, vil jo i væsentlig Grad afhænge af, om de Sager, som bør ses og bedømmes af kvindelige Øjne, virkelig bliver lagt i Forstanderindens Hænder.

Miss Nightingale har sagt: „A training school without a mother is worse than children without a mother“, men man maa vel huske, at den engelske Moder ikke alene kan give Raad, men ogsaa har Bestemmelsesret. At det er den pædagogiske Side af Sagen, som har været tilsidesat herhjemme, og at det er den, som Dansk Sygeplejersaad gentagne Gange har slaaet til Lyd for og søgt at bringe frem paa den Plads, den fortjener, haaber jeg staar klart for mine Læsere. Ingen vil være gladere end jeg, hvis det ny System maa føre til, at vi ikke saa ofte, som det nu er Tilfældet, ved Optagelse i D. S. R. faar Udtalelser fra Ansøgerindens tidligere Overordnede, der gaar ud paa, at hun, som har sin treaarige Uddannelse, hverken er i Besiddelse af Paalidelighed eller Sanddrøhed.

Sygeplejerskestanden kan være i høj Grad tilfreds med Valget af Frk. Munck; ikke alene har hun sin Uddannelse paa et af de bedste amerikanske Hospitaler, hvor der ikke slaas af paa Idealerne, men som Menneske har hun den tillidindgydende Personlighed, som er en Nødvendighed for den, der skal kunne skabe noget nyt; desuden har hun den store Fordel at komme med et frisk Pust fra den anden Side Atlanterhavet, og er ikke bunden i Fordomme og Traditioner. Jeg vil ønske og haabe, at alle hendes Sygeplejersker maa hjælpe og lette hende i Arbejdet, saa at Bispebjerg Hospital maa blive det, vi alle ønsker: et Mønsterhospital for hele Landet, i hvis Fodspor ogsaa de store Provinsygehuse vil gaa, saa at Resultatet vil blive Dannelsen af gode Uddannelsessteder rundt om i Landet.

Da den ny Sygepleje for 37 Aar siden indførtes paa Kommunehospitalet, var det hovedsagelig de to af Parterne i Sagen, som høstede Fordelene: Patienterne og Lægerne; naar denne Gang de to andre Parter kommer med: Hospitalsadministrationen og Sygeplejesagen, da er Retfærdigheden sket Fyldest. Dermed hædrer man paa den smukkeste Maade Borgmester Fengers Minde — han, der ved Sygeplejens Indførelse maatte slaa af paa Idealet, ikke fordi han manglede det store Syn, men fordi han ikke kunde overvinde sine Medarbejderes Modstand.

Lad os haabe, at det ny System maa hjælpe til at højne Standen, og at mange Kvinder med Næstefølelse, som ønsker en Livsgering, der kan fylde og udvikle dem, maa vælge Sygeplejen, den Gerning, om hvilken Florence Nightingale siger: „Nursing is the medical work of women“.